A kompetencia Ünnepi beszéd Elhangzott 2010. április 30-án a ballagási ünnepségen a Lőcsei utcai evangélikus templomban

Dr. Zólyomi Zoltánné

igazgató

Tisztelt Vendégek, Szülők, Nagyszülők, Rokonok, Barátok, kedves Munkatársaim és elsősorban kedves Tizenkettedikesek!

Szeretettel köszöntök mindenkit, akit a ballagók iránti szeretet, a hagyomány, a kötelesség elhozott ide a templomba. Iskolánk szokásrendszerének legemelkedettebb órája ez, ezért kívánom, hogy minden jelenlevő érezze át az alkalom kitűntetett voltát, akármilyen szerepben, akármilyen okból van jelen.

Mint az előző két alkalommal, most is egy szó gazdag jelentését kívánom körüljárni, kibontani nektek, kedves ma ballagó, holnap érettségiző, holnapután volt, felnőtt diákjaink

Ez a szó a „kompetencia”.

Nem azzal kezdem, ami természetes volna, és tőlem el is várható, hogy a szó eredetével foglalkozom, hanem azzal, hol, milyen összefüggésben halljuk leggyakrabban mostanában ezt a kifejezést. Nos, ha megmondom, azt gondolhatjátok, ez már végképp nem tartozik rátok: ti. a kompetencia szó a mai pedagógiai szakirodalom kulcsfogalma. Nincs a tanítással, tanulással foglalkozó olyan folyóirat, szak- vagy ismeretterjesztő cikk, amelyben nem fordulna elő, sőt mostanában majdnem divat-szóvá változott iskolai berkekben ez a kifejezés: kompetencia alapú oktatás. Ha beírjátok a Google-ba, számos elméleti cikket találtok, és sok-sok iskolát, amelyik a programját azzal hirdeti, hogy ott kompetencia-alapú oktatás folyik.

Laikusok és szakemberek egyaránt úgy értelmezik a kompetencia alapú oktatást, hogy abban a hangsúly az ismeretek átadása helyett az ismeretek alkalmazásán van. Minden tiszteletem a kompetencia alapú oktatás programját megvalósító iskoláké, szeretném azonban tisztázni: a dolog nem valami nagy újdonság. Egy latin mondást idézek nektek: Non scholae, sed vitae discimus. Nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk. Az ókoriak is tudták tehát, hogy azon a tudásanyag, azon ismeretek megszerzése, amit elődeink kimunkáltak és felhalmoztak, nem önmagáért való, hanem minden diák jövője a tét. Ezért sem mondhatjátok, hogy ne fárasszalak benneteket ilyen pedagógiai szakkifejezésekkel.

Meg azért sem, mert ha elmondom nektek, hogy milyen összetevői vannak a pedagógiában (is) a kompetencia fogalmának, akkor nem fogjátok szajkózni azt a gyakran hallható mondatot, hogy: mi a csudának tanultam én meg ezt a sok felesleges dolgot az iskolában, ha soha az életben nem lesz szükségem rá.

Az egyes ember kompetenciájának elemeit vizsgálva ugyanis a fogalom minden

meghatározásában szerepel, hogy a kompetencia az az általános emberi alkalmasság, amelynek két legfontosabb összetevője az ismeretek, a tudás összessége, amivel az egyén rendelkezik, ill. a készségek, jártasságok, amelyek a fizikai és szellemi feladatok teljesülésének képességét adják.

És most jött el az ideje, hogy a szó eredetét vizsgáljuk. A „com" előtag együttességre, a „peto, petere" igéből származó utótag pedig törekvésre utal. A kompetencia tehát olyasmi, aminek során tudásunkat és képességeinket együtt, egy irányba mozgósítjuk. Nem lehet kompetenciáról beszélni, ha bármelyik hiányzik, nem lehet képességeit fejleszteni annak, akinek nincs tudásanyag a fejében, és elhiszi, hogy mindennek ráér, hiszen ott van, utánanézni az interneten, és természetesen az a tudásanyag, amihez nem nyúlunk saját képességeinkkel, azaz amivel nem foglalkozunk magunk, nem válik kompetenciánkká.

Ha eddig erre nem gondoltatok, azt tanácsolom, a jövőben tudatosan gyakoroljátok, hiszen az érettségi bizonyítvány a kezetekben nem lezárása a tanulásnak, hanem arra lesz – és ez nem is kevés – jó, hogy a tanulásnak „nem középiskolás fokon" való világába lépjetek át.

A kompetencia szónak a köznyelvben van egy általánosabb, a latin szótári jelentéshez közelebb álló tartalma is: illetékesség. És ez a jelentéskör bizony még nagyobb falat. Mindenkinek az életében szinte naponta adódnak olyan helyzetek, amikor dönteni kell: illetékes vagyok-e ebben vagy abban a dologban. És megmondom őszintén, ezektől a kérdésektől, ezektől a pillanatoktól féltelek benneteket leginkább. Nem azért, mert kétségbe vonnám a tehetségeteket, a képességeiteket, még bizonyos tanultságot is feltételezek, de úgy tapasztalom, valami baj van mostanában ezzel a bizonyos illetékességgel.

Nem tartozik rám, nem az én ügyem, nem vagyok ebben illetékes, nem én csináltam, nincs beleszólásom, nem én döntöttem, nem tudom befolyásolni - mintha túl sokszor, túl sok hangon hallanám ezt a kórust. És bármelyik fordulatot használjátok, a mélyén mindegyiknek ugyanaz a magatartásforma áll: a hárítás. És az eredménye mindegyiknek ugyanaz: a hárítással, a lemondással veszít az ember az erejéből, egyre kevésbé ura az életének, és egyre nagyobb benne a félelem. Itt, ezen a ponton múlik ugyanis minden: vagy illetékes vagyok a saját életem ügyeiben, vagy hárítok, ami pillanatnyi felszabadulást, megkönnyebbülést hoz, de ugyanakkor újabb területet ad fel, és újabb területre engedi be a bizonytalanságot, a félelmet. Egyikőtök szívszorító szép versében találkoztam ezzel a lelkiállapottal, de tartok tőle, nem egyedül övé ez az érzés. Olyan világ vesz körül benneteket, olyan tapasztalatok érhetnek, amelyek nehéz próba elé állítanak benneteket. De higgyétek el, ha ezt a sarkkövet, a kompetencia, az illetékesség sarkkövét megtaláljátok, nem lehet baj. Tudnotok kell, hogy milyen sok mindenben vagytok illetékesek: például annak eldöntésében, hogy pénzért vagy boldog megelégedésért akartok-e dolgozni, hogy a televízió vagy ti magatok nevelitek-e majd a gyermekeiteket, hogy eldobjátok vagy felveszitek-e a metróban a szemetet, hogy figyeltek-e a testi egészségetekre, hogy tudtok-e, akartok-e uralkodni az indulataitokon, hogy az illetékességet magatokra vagy egy közösségre terjesztitek-e ki, és végül, de nem utolsó sorban: az életetekre úgy tekintetek-e, mint halálotokkal befejezett anyagi valóságra vagy transzcendentális, az Úristenhez kötő lehetőségre.

Nem kell agyonmagyaráznom: ez a divatos szó olyan alapfogalmakkal függ össze, mint

felelősségvállalás és döntésképesség. Eddig a szüleitek, a tanáraitok mondták, mondogatták: döntsd már el, kisfiam, kislányom. És ha nem döntöttetek, az egyszerűbb esetekben döntöttek ők helyettetek. De csak, most már utólag bevalljuk, az egyszerűbb esetekben: eldöntötték helyettetek, persze a törvények is segítettek, hogy gimnáziumba kell járnotok, ezt meg azt, ennyit meg annyit kell tanulnotok. De azt nem döntötték el helyettetek, hogy mindezt milyen minőségben, milyen szinten végzitek. Azt sem, hogy közben mit éreztek: pl. a kötelesség-teljesítésből fakadó örömöt vagy elutasító unalmat, a társaitok és a tanáraitok iránt megértést, megbecsülést, vagy az idegenséget, elutasítást. Ebben ugyanis csak ti, kizárólag ti voltatok illetékesek. Azaz a bonyolultabb, az összetettebb, az árnyalatgazdagabb helyzetekben az életre nevelt az iskola. Kinek kinek tükörbe kell néznie, élt-e, sőt: helyesen élt-e az illetőségével, vagy csak úgy elvolt, vagy csak hárított, azaz nem értette igazán: non scholae, sed vitae discimus.

Még nem késő észrevenni.

A múltotok nem, de a jövőtök ettől függ.

Adja meg ehhez az emberpróbáló feladathoz, az élethez, a megfelelő kompetencia-érzéket valamennyiőtöknek az Úristen.